

Súd:	Najvyšší súd SR
Spisová značka:	5Cdo/459/2013
Identifikačné číslo spisu:	3712204482
Dátum vydania rozhodnutia:	27.01.2016
Meno a priezvisko:	JUDr. Soňa Mesiarkinová
Funkcia:	sudca
ECLI:	ECLI:SK:NSSR:2016:3712204482.1

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci navrhovateľa E. T., bývajúceho v G., zastúpeného JUDr. Dušanom Divkom, advokátom s.r.o. so sídlom v Považskej Bystrici, Šoltésovej 346/1, proti odporcom 1 /maloletému E. T., bývajúceho v G., zastúpenému kolíznym opatrovníkom Úradom práce, sociálnych vecí a rodiny Považská Bystrica - pracovisko Púchov, 2/ G. T., bývajúcej v G., odporcovia 1/ a 2/ zastúpení JUDr. Zuzanou Jankoviechovou, advokátkou v Púchove, ul. 1. Mája 1455/5, o zapretie otcovstva, vedenej na Okresnom súde Považská Bystrica pod sp.zn. 11 P 65/2012, o dovolaní navrhovateľa proti rozsudku Krajského súdu v Trenčíne zo 6. júna 2013, sp.zn. 4 CoP 129/2012, takto

rozhodol:

Rozsudok Krajského súdu v Trenčíne zo 6. júna 2013 sp.zn. 4 CoP 129/2012 z r u š u j e a v e c m u v r a c i a n a d ě a ľ š i e k o n a n i e .

Odôvodnenie

Okresný súd Považská Bystrica rozsudkom z 13. augusta 2012 č.k. 11 P 65/2012-27 určil, že navrhovateľ nie je otcom maloletého odporcu 1/. Odporkyňa 2/ zaviazal zaplatiť navrhovateľovi trovy konania vo výške 286 € a trovy právneho zastúpenia vo výške 238,75 € do troch dní od právoplatnosti rozsudku. Z vykonaného dokazovania mal preukázané, že 20. februára 1999 uzatvoril navrhovateľ manželstvo s odporkyňou 2/. V tom čase bola odporkyňa 2/ tehotná, XX. marca XXXX, teda už za trvania manželstva, sa narodil maloletý E. (odporca 1/), a keďže navrhovateľovi ako manželovi svedčila prvá domnienka otcovstva, bol v rodnom liste maloletého zapísaný ako jeho otec. Rozsudkom Okresného súdu Považská Bystrica zo dňa 18. marca 2010, č.k. 3C/42/2010-18 bolo manželstvo navrhovateľa a odporkyne 2/ rozvedené, maloleté deti E. (odporca 1/) a R. boli zverené do osobnej starostlivosti matky a navrhovateľ bol zaviazaný prispievať na výživu maloletého E. sumou 133,- € mesačne a na maloletú R. sumou 80,- € mesačne. Zo správy spoločnosti MedGene. s.r.o. z 22. februára 2012 bolo zrejmé, že na základe vyšetrenia vykonaného 2. februára 2012 bolo otcovstvo navrhovateľa k odporcovi 1/ s prakticky 100%-nou pravdepodobnosťou vylúčené. Odporkyňa 2/ správu spoločnosti MedGene, s.r.o. uznala, potvrdila, že navrhovateľ nie je otcom odporcu 1/, avšak namietala, že navrhovateľ túto skutočnosť vedel už pri uzatváraní manželstva a napriek tomu sa o neho 13 rokov

staral a vychovával ho. Poukázala na to, že navrhovateľ len využil právnu medzeru a zapretie otcovstva nie je v záujme maloletého. Navrhovateľ poprel tvrdenia odporkyne 2/, tvrdil, že od začiatku manželstva i pred ním mal pochybnosti o otcovstve, bola to však práve odporkyňa 2/, ktorá ho presviedčala o opaku, pretože vedela, že inak by s ňou manželstvo neuzavrel. V čase, keď ešte bola stanovená zákonná lehota na zapretie otcovstva si testy DNA robiť nedal, nakoľko sa mu odporkyňa 2/ vyhŕžala rozvodom. Súd prvého stupňa poukázal na nález Ústavného súdu Slovenskej republiky, zo dňa 20. apríla 2011, sp.zn. PL.ÚS 1/2010, v ktorom vyslovil, že ustanovenie § 86 ods. 1 zákona č. 36/2005 Z.z. (Zákon o rodine) nie je v súlade s čl. 6 ods. 1 a čl. 8 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Podľa čl. 125 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky ustanovenie § 86 ods. 1 zákona č. 36/2005 Z.z. dňom vyhlásenia tohto nálezu v Zbierke zákonov Slovenskej republiky stratilo účinnosť. Z vykonaného dokazovania mal súd za preukázané, a to najmä z výsledkov DNA vyšetrenia, ale i z tvrdení samotnej odporkyne 2/, že navrhovateľ nie je skutočným otcom maloletého, v čase rozhodnom sa navrhovateľ s odporkyňou 2/ intímne nestýkali. Súd sa stotožňuje s názorom odporkyne 2/, že v dôsledku uvedeného nálezu ústavného súdu neexistuje komplexná úprava zapretia otcovstva manžela matky, avšak mal za nepochybné, že vzhľadom na to, že NR SR nedala uvedené ustanovenia do súladu s článkami dohovoru, stratilo toto ustanovenie platnosť, a teda lehota, v ktorej môže manžel matky dieťaťa zaprieť otcovstvo bola v súčasnej právnej úprave neobmedzená. Pokiaľ odporkyňa 2/ namietala, že zapretie otcovstva nie je v súlade so záujmami maloletého, súd mal za to, že ani právo na ochranu záujmov dieťaťa nie je absolútne a musí mať rozumné zákonné limity nezasahujúce do práv iných osôb s jemu konkurujúcimi záujmami dieťaťa. Nesúlad tzv. právneho a biologického otcovstva výrazným spôsobom zasahuje do súkromnej sféry právneho otca, teda v danom prípade navrhovateľa a potom ako navrhovateľ zistil, že nie je otcom maloletého, tento zásah nadobudol osobitnú intenzitu tým, že je povinný naďalej si plniť svoje rodičovské povinnosti aj napriek tomu, že je nepochybné, že otcom dieťaťa nie je. Stav tohto nesúladu pritom zasahuje i samotné maloleté dieťa, ktorého právom je predovšetkým poznanie svojich biologických rodičov a zabezpečenie svojej výchovy a výživy práve biologickými rodičmi. O trovách konania rozhodol súd podľa § 142 ods. 1 O. s.p.

Krajský súd v Trenčíne rozsudkom z 13. augusta 2012 sp.zn. 4 CoP 129/2012 rozsudok súdu prvého stupňa zmenil tak, že návrh na zapretie otcovstva zamietol. Navrhovateľa zaviazal zaplatiť odporcom 1/, 2/ spoločne a nerozdielne náhradu trov konania vo výške 427,35 € k rukám ich právnej zástupkyne. Uviedol, že sa nestotožnil s právnym názorom súdu prvého stupňa. Odporca 1/ sa narodil dňa XX. C. XXXX. počas trvania manželstva navrhovateľa a odporkyne 2/ a za účinnosti Zákona o rodine č. 94/1963 Zb. Na právo navrhovateľa zaprieť otcovstvo sa vzťahoval právny stav podľa zákona č. 94/1963 Zb. v zmysle § 114 zákona č. 36/2005 Z.z., ktorý zrušil zákon č. 94/1963 Zb. s účinnosťou od 1. apríla 2005. Navrhovateľ podal žalobu na zapretie otcovstva na súd dňa 13. apríla 2012 za účinnosti nového Zákona o rodine č. 36/2005, avšak v zmysle prechodného ustanovenia § 114 sa na vznik jeho právneho vzťahu k maloletému odporcovi 1/ a na práva a povinnosti z neho vzniknuté vzťahoval Zákon o rodine č. 94/1963 Z.z. Navrhovateľ sa o skutočnosti, že nie je biologickým otcom maloletého odporcu 1/, podľa záveru odvolacieho súdu, dozvedel v čase jeho narodenia, t.j. E., resp. ešte skôr v čase pred uzavretím manželstva s odporkyňou 2/ (.. V zmysle § 57 ods. 1 zákona č. 94/1963 Zb. sa mohol navrhovateľ do 6 mesiacov odo dňa, kedy sa dozvedel, že sa jeho manželke narodilo dieťa, domáhať zapretia otcovstva na súde. Navrhovateľ však podal návrh na zapretie otcovstva na súde až dňa 13. apríla 2012, po uplynutí 6-mesačnej prekluzívnej lehoty stanovenej § 57 ods. 1 zákona č. 94/1963 Zb.. Lehota na zapretie otcovstva stanovená v § 57 ods. 1 zákona č. 94/1963 Zb. je prekluzívna, má za následok zánik práva. Za týchto okolností bol návrh navrhovateľa na zapretie otcovstva nedôvodný, nakoľko bol podaný po uplynutí 6-mesačnej prekluzívnej lehoty, ktorá má za následok zánik práva. Odvolací súd považoval za potrebné poukázať v tejto súvislosti i na judikatúru Európskeho súdneho dvora pre ľudské práva (ďalej ESĽP), z ktorej podľa jeho názoru, zásadne vyplýva, že po uplynutí zákonných lehôt na zapretie otcovstva prevažujú záujmy mal. dieťaťa na udržaní vytvorených rodinných väzieb nad záujmami otca na zosúladení právnej situácie s biologickou realitou. ESĽP podľa tohto pravidla postupuje predovšetkým v prípadoch, keď sa preukáže, že sťažovateľmi neboli využité právne prostriedky zapretia otcovstva v zákonnej lehote zo subjektívnych dôvodov. ESĽP pri aplikácii článku 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd odlišne posudzuje prípady vedomého založenia vzťahu otca a dieťaťa alebo nepopretia otcovstva právnym otcom v zákonom ustanovenej zapieracej

lehote napriek vedomosti právneho otca, že nie je biologickým otcom dieťaťa, resp. existencie pochybností týkajúcich sa jeho otcovstva k dieťaťu a prípady, keď právny otec svoje otcovstvo popiera po uplynutí zapieracej lehoty, počas plynutia ktorej však nemal vedomosť o tom, že nie je biologickým otcom dieťaťa. Odvolací súd uviedol, že podstatnou pri aplikácii článku 8 Dohovoru je v takýchto prípadoch skutočnosť, kedy sa právny otec dozvie o nesúlade biologického a právneho otcovstva, resp. o skutočnostiach spochybňujúcich jeho otcovstvo. Týmto momentom totiž právny otec, ktorého otcovstvo bolo založené zákonnou domnienkou otcovstva, získava možnosť vedome svojím rozhodnutím ďalej pokračovať v už založenom právnom vzťahu s dieťaťom a nieť z neho vyplývajúcu zodpovednosť za jeho výchovu a výživu alebo využiť právne prostriedky na odstránenie nesúlady medzi právnym a biologickým otcovstvom. V preskúmvanej veci navrhovateľ už v čase narodenia maloletého odporcu 1/ mal pochybnosti o svojom otcovstve k dieťaťu, nevyužil však právne prostriedky na zapretie otcovstva v zákonnej lehote zo subjektívnych dôvodov, a preto bol jeho návrh na zapretie otcovstva podaný po viac ako 13 rokoch od narodenia dieťaťa nedôvodný nielen v zmysle slovenskej právnej úpravy zapretia otcovstva, ale aj s poukazom na judikatúru ESLP a Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, z ktorých jednoznačne vyplýva, že po uplynutí lehoty na zapretie otcovstva začínajú záujmy dieťaťa prevažovať nad záujmami otca na popretí otcovstva. O náhrade trov konania rozhodol podľa § 142 ods. 1 O.s.p.

Proti rozsudku odvolacieho súdu podal dovolanie navrhovateľ, ktorý ho žiadal zmeniť a vyhovieť jeho návrhu na zapretie otcovstva. Uviedol, že krajský súd právny spor nesprávne právne posúdil, keď na spor aplikoval § 114 zákona č. 36/2005 Z.z. (Zákona o rodine), ktoré uvádza, že právne vzťahy, ktoré vznikli pred 1. aprílom 2005 sa posudzujú podľa ustanovení tohto zákona; vznik týchto právnych vzťahov, ako aj práva a povinnosti z nich vzniknuté sa však posudzujú podľa doterajších predpisov, pričom neodôvodnil, prečo sa vychádzal z premisy, že dátum narodenia dieťaťa sa vzťahuje na druhú vetu ustanovenia. Poukázal na stanovisko Ústavného súdu Slovenskej republiky PL.ÚS 1/2010-57 z 20. apríla 2011, v ktorom je uvedené, že zákon č. 64/1963 Zb. možno použiť iba na tie práva a povinnosti, ktoré vznikli do nadobudnutia účinnosti zákona č. 36/2005 Z.z. V opačnom prípade by došlo k neprípustnému predlžovaniu účinnosti zákona č. 94/1963 Zb. na obdobie po strate jeho platnosti. Z analytického hľadiska nie je možné opomenúť, že vždy musí ísť o také konkrétne práva a povinnosti, ktoré vznikli zo základného rodinnoprávneho vzťahu. Akékoľvek iné, aj keď súvisiace práva, ktoré sa uplatňujú po nadobudnutí účinnosti zákona č. 36/2005 Z.z. a ktoré nespádajú do rámca obsahu základného vzťahu vyplývajúceho z právnej úpravy zákona č. 94/1963 Zb. nemožno posudzovať podľa tohto zákona, ale podľa zákona č. 36/202005 Z.z. Právo na zapretie otcovstva manželom matky, ktoré s výnimkou dĺžky lehoty, je identicky upravené v oboch citovaných zákonoch, je bez akýchkoľvek pochybností právom, ktoré sa z uvedeného rámca obsahu rodinnoprávneho vzťahu otec - dieťa jednoznačne vymyká. Toto právo síce v určitej potenciálnej rovine existuje, ale rozhodne nejde o právo hmotnoprávnej povahy, ktoré by bolo možné zahrnúť do „práv vzniknutých“ z rodinnoprávneho vzťahu otec - dieťa. Možno hovoriť o určitej podobe tzv. žalobného práva, ktoré však, ak je uplatnené za účinnosti zákona č. 36/2005 Z.z., treba posudzovať podľa nového zákona. Vzhľadom na uvedený nález ústavného súdu je podľa navrhovateľa bez pochyb, že pri rozhodovaní o zapieracej žalobe, ktorá bola podaná 13. apríla 2012 sa zákon č. 94/1963 Zb. nepoužije a je potrebné aplikovať zákon č. 36/2005 Z.z. Taktiež hore citovaným nálezom ustanovenie § 86 ods. 1 zákona č. 36/2005 Z.z. stratilo platnosť, a teda lehota, v ktorej môže manžel matky dieťaťa zaprieť otcovstvo je v súčasnej právnej úprave neobmedzená. Ústavný súd vo svojom rozhodnutí uviedol, že moment začatia premlčacej lehoty, musí zohľadniť okamih, v ktorom sa právny otec dozvedel o skutočnostiach spochybňujúcich jeho otcovstvo. Aj keď v súčasnej dobe je právo na zapretie otcovstvo neobmedzené, budú sudy vzhľadom na záujem dieťaťa a aj na záujem právneho a biologického otcovstva prihliadať na konkrétne okolnosti každého individuálneho prípadu zohľadnením skutočností, spochybňujúcej jeho otcovstvo. Skutočnosť spochybňujúca otcovstvo žalobcu nastala dňa 22. februára 2012, kedy mu spoločnosť MedGene, s.r.o. oznámila, že vykonala vyšetrenie žalobcovho otcovstva a overila biologické otcovstvo pri odporcovi 1/. Výsledok tohto vyšetrenia bol taký, že otcovstvo žalobcu je prakticky so 100% pravdepodobnosťou vylúčené. Podnetom na vykonanie takéhoto vyšetrenia bol výsluch matky pred súdom, ktorá potvrdila, že žalobca nie je otcom dieťaťa a túto skutočnosť potvrdila aj pred Krajským súdom v Trenčíne. V záujme matky by malo byť v prvom rade a taktiež v záujme dieťaťa, aby poznalo svojho biologického

otca a aby tento biologický otec mohol určiť otcovstvo k tomuto dieťaťu. Pod článok 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd „súkromný život“ spadá aj právo právneho otca zaprieť otcovstvo aj právo biologického otca domáhať sa nadobudnutia statusu právneho otca, právo matky dieťaťa a v neposlednom rade právo dieťaťa poznať biologických rodičov.

K dovolaniu navrhovateľa sa vyjadrili odporcovia 1/ a 2/ ktorí sa v plnom rozsahu stotožnili tak s právnym názorom odvolacieho súdu ako aj jeho odôvodnením žiadali dovolanie ako nedôvodné zamietnuť.

Kolízny opatrovník odporcu / sa k dovolaniu nevyjadril.

Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd dovolací (§ 10a ods. 1 O.s.p.) po zistení, že dovolanie podal včas účastník konania (§ 240 ods. 1 O.s.p.) zastúpený v súlade s § 241 ods. 1 O.s.p., skúmal najskôr, či tento mimoriadny opravný prostriedok smeruje proti rozhodnutiu, proti ktorému je dovolanie prípustné.

Dovoláním možno napadnúť právoplatné rozhodnutie odvolacieho súdu, (len) ak to zákon pripúšťa (§ 236 ods.1 O.s.p.).

Občiansky súdny poriadok pripúšťa dovolanie proti rozsudku odvolacieho súdu, ak je ním napadnutý zmeňujúci rozsudok (§ 238 ods. 1 O.s.p.), ďalej proti rozsudku odvolacieho súdu, v ktorom sa odvolací súd odchýlil od právneho názoru dovolacieho súdu vysloveného v tejto veci (§ 238 ods. 2 O.s.p.), a napokon proti rozsudku, ktorým bol potvrdený rozsudok súdu prvého stupňa, ak odvolací súd vo výroku vyslovil, že je dovolanie prípustné, pretože po právnej stránke ide o rozhodnutie zásadného významu alebo ak ide o potvrdenie rozsudku súdu prvého stupňa, ktorým súd prvého stupňa vo výroku vyslovil neplatnosť zmluvnej podmienky podľa § 153 ods. 3 a 4 O.s.p. (§ 238 ods. 3 O.s.p.).

V zmysle § 238 ods. 4 O.s.p. dovolanie nie je prípustné vo veciach upravených zákonom o rodine okrem rozsudku o obmedzení alebo pozbavení rodičovských práv a povinností, alebo o pozastavení ich výkonu, o priznaní rodičovských práv a povinností maloletému rodičovi dieťaťa, o určení rodičovstva, o zapretí rodičovstva alebo o osvojení. Týmto ustanovením Občiansky súdny poriadok vyjadruje všeobecnú zásadu, že v dovolacom konaní je vylúčená prípustnosť dovolania proti rozsudkom vo veciach upravených zákonom o rodine (i keby inak vykazovali znaky rozsudkov, proti ktorým je dovolanie prípustné); zároveň s tým však spod uvedenej zásady vyníma určité rozsudky, v prípade ktorých prípustnosť dovolania nie je vylúčená napriek tomu, že nimi bolo rozhodnuté vo veciach upravených zákonom o rodine.

Dovolanie smeruje proti zmeňujúcemu rozsudku odvolacieho súdu (§ 238 ods. 1 O.s.p.) v takej veci upravenej zákonom o rodine, v ktorej prípustnosť dovolania nie je vylúčená (§ 238 ods. 4 O.s.p.). So zreteľom na to Najvyšší súd Slovenskej republiky dospel k záveru, že dovolanie smeruje proti rozhodnutiu, ktoré možno napadnúť týmto opravným prostriedkom; napadnutý rozsudok preskúmal bez nariadenia dovolacieho pojednávania (§ 243a ods. 1 O.s.p.) a dospel k záveru, že rozsudok odvolacieho súdu treba zrušiť.

Z ustanovenia § 242 ods. 1 O.s.p. vyplýva, že dovolací súd je viazaný rozsahom dovolania a dovolacím dôvodom vrátane jeho vecného (obsahového) vymedzenia dovolateľom. Obligatórne sa zaoberá len vadami vymenovanými v § 237 O.s.p. a tzv. inými vadami, pokiaľ mali za následok nesprávne rozhodnutie vo veci. Dovolatelia nenamietali, že v konaní došlo k niektorej z procesných väd v zmysle § 237 O.s.p.; existencia takejto vady v konaní nevyšla najavo.

Dovolanie navrhovateľa obsahuje námietku, že rozhodnutie odvolacieho súdu spočíva na nesprávnych právnych záveroch (§ 241 ods. 2 písm. c/ O.s.p.). Právnym posúdením je činnosť súdu, pri ktorej zo skutkových zistení vyvodzuje právne závery a aplikuje konkrétnu právnu normu na zistený skutkový stav; nesprávne právne posúdenie je chybnou aplikáciou práva na zistený skutkový stav; dochádza k nej vtedy, ak súd nepoužil správny (náležitý) právny predpis alebo ak síce aplikoval správny právny predpis,

nesprávne ho ale interpretoval alebo ak zo správnych skutkových záverov vyvodil nesprávne právne závery.

V predmetnej veci odvolací súd odôvodnenie svojho rozhodnutia, ktorým zamietol návrh na zapretie otcovstva, ktorý podal navrhovateľ, odôvodnil právne v dvoch rovinách. V prvej rovine zaujal právny názor, že návrh nie je dôvodný, nakoľko bol podaný po uplynutí prekluzívnej lehoty (v trvaní 6 mesiacov) s poukazom na úpravu, ktorá bola uvedená v Zákone o rodine č. 94/1963, nakoľko odporca 1/ sa narodil XX. marca XXXX, t.j. za účinnosti tohto zákona. Navrhovateľ sa mal súčasne dozvedieť o tom, že nie je otcom odporcu 1/ už pred jeho narodením, najneskôr v čase jeho narodenia. V druhej rovine poukázal na záujmy maloletého dieťaťa.

Odvolací súd sa však pri tomto svojom závere vôbec nevysporiadal s nálezom Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len ústavný súd), č.k. PL. ÚS. 1/2010 zo dňa 20. apríla 2011, hoci naň navrhovateľ poukazoval a v odôvodnení svojho rozsudku ho uviedol i súd prvého stupňa, ako aj so skutočnosťou, že v jeho dôsledku bol § 86 ods. 1 zákona č. 36/2005 zrušený od septembra 2011.

V predmetnom náleze ústavný súd uvádza, že podľa intertemporálneho ustanovenia § 114 zákona č. 36/2005 Z.z., právne vzťahy, ktoré vznikli pred 1. aprílom 2005, sa posudzujú podľa ustanovení tohto zákona. Vznik týchto právnych vzťahov, ako aj práva a povinnosti z nich vzniknuté sa však posudzujú podľa doterajších predpisov. Takto formulované všeobecné prechodné ustanovenie nie je v rámci legislatívy ničím neobvyklým a z hľadiska právnej teórie je už notoriou, že v týchto prípadoch nejde o tzv. pravú (zakázanú) retroaktivitu, ale o nepravú retroaktivitu, ktorá je naopak v súvislosti s uplatňovaním princípu uchovávanía dôvery v právny poriadok a princípu právnej istoty nielen tolerovaným, ale aj potrebným nástrojom pri vykonávaní významnejších zmien v právnom poriadku, bez ktorého by sa mohli existujúce spoločenské vzťahy ocitnúť v stave právnej bezprízornosti, resp. mohlo by dôjsť ku vzniku právneho vákuu. Nepravá retroaktivita inými slovami spočíva v tom, že právne vzťahy, ktoré vznikli za platnosti starej právnej normy, sa spravujú týmto právom až do momentu účinnosti nového práva, potom sa už však riadia novým právom.

Pri vnímaní obsahu § 114 zákona č. 36/2005 Z.z. vcelku, t.j. rovnocenne - znenie prvej i druhej vety, treba zdôrazniť, že zákonodarca rešpektoval štandardný normotvorný prístup. Kým uplatnenie prvej vety znamená, že v časovom strete dvoch právnych predpisov dostáva nová právna úprava prednosť v tom zmysle, že sa ňou odo dňa jej účinnosti spravujú právne vzťahy založené starou právnou normou, druhá veta je výrazom legislatívnej korektnosti a bezvýhradného rešpektovania spomínaných ústavnoprávnych princípov. Ústavný súd v tejto súvislosti prezentoval názor, že načrtnuté zásady, ktoré je potrebné dodržiavať vo sfére normotvorby, je žiaduce uplatňovať aj v aplikačnej praxi, čo platí osobitne v oblasti rodinného práva, ktoré v mnohých prípadoch upravuje aj ľudsky citlivé právne vzťahy. Pri posudzovaní konkrétneho normatívneho obsahu druhej vety citovaného prechodného ustanovenia v zásade nerobí problém slovné spojenie „vznik týchto právnych vzťahov“. V konkrétnych reáliách prípadu to znamená, že výlučne zákon č. 94/1963 Zb. sa použije, ak by sa malo hodnotiť, či nastali za jeho účinnosti právne skutočnosti predpokladané v jeho ustanovení § 51 ods. 1. Pokiaľ však ide o dešifrovanie práv a povinností, ktoré z tohto právneho vzťahu (rodič - dieťa) vznikli, je nevyhnutné pridržovať sa ich, do úvahy prichádzajúceho, obsahu. Pre potreby tohto odôvodnenia postačí v tejto súvislosti poukázať na ustanovenia druhej časti prvej hlavy zákona č. 94/1963 Zb., osobitne na ustanovenia § 32 až § 40 upravujúce vzájomné práva a povinnosti rodičov a detí. Nemožno však opomenúť ani časový faktor uplatňovania zákona č. 94/1963 Zb. na vzniknuté práva a povinnosti daného rodinnoprávneho vzťahu, ktorý je rovnako dôležitý. Zákon č. 94/1963 Zb. možno použiť iba na tie práva a povinnosti (a možno ich označiť tiež ako nároky), ktoré vznikli do nadobudnutia účinnosti zákona č. 36/2005 Z.z. V opačnom prípade by došlo k nepripustnému predlžovaniu účinnosti zákona č. 94/1963 Zb. aj na obdobie po strate jeho platnosti. Z analytického hľadiska nie je možné opomenúť, že vždy musí ísť o také konkrétne práva a povinnosti, ktoré vznikli zo základného rodinnoprávneho vzťahu (slovné spojenie „z nich vzniknuté“). Akékoľvek iné, aj keď súvisiace práva, ktoré sa uplatňujú po nadobudnutí účinnosti zákona č. 36/2005 Z.z. a ktoré nespádajú do rámca obsahu tohto základného vzťahu vyplývajúceho z právnej úpravy zákona č. 94/1963 Zb., nemožno posudzovať podľa tohto zákona, ale podľa zákona č. 36/2005 Z.z.

Právo na zapretie otcovstva manželom matky, ktoré, s výnimkou dĺžky lehoty, je identicky upravené v oboch citovaných zákonoch, je bez akýchkoľvek pochybností tým právom, ktoré sa z uvedeného rámca obsahu rodinnoprávneho vzťahu otec - dieťa jednoznačne vymyká. Toto právo síce v určitej potenciálnej rovine existuje, ale rozhodne nejde o právo hmotnoprávnej povahy, ktoré by bolo možné zahrnúť do „práv vzniknutých“ z rodinnoprávneho vzťahu otec - dieťa. Tu skôr možno hovoriť o určitej podobe tzv. žalobného práva, ktoré však, ak je uplatnené za účinnosti zákona č. 36/2005 Z.z., treba posudzovať podľa tohto nového zákona.

Na základe uvedeného rozboru a všetkých podstatných skutočností, ktoré majú vplyv na posúdenie nastolenej otázky, ústavný súd konštatoval, že v konaní pred všeobecným súdom, sa pri rozhodovaní o zapieracej žalobe zákon č. 94/1963 Zb. nepoužije a je potrebné aplikovať zákon č. 36/2005 Z.z.

Odvolací súd preto nesprávne právne postupoval, keď dospel k svojmu výkladu o prekludovaní nároku s poukazom na zákon č. 94/1963 Zb..

Ústavný súd sa v citovanom náleze ďalej zaoberal problematikou lehoty na zapretie otcovstva. Uviedol, že obmedzenie zákonnej lehoty na podanie zapieracej žaloby, ktorého účelom je ochrana práv dieťaťa a zabezpečenie stability rodinných pomerov, sa má hodnotiť ako rešpektovanie limitov ustanovených čl. 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len dohovor). Európsky súd pre ľudské práva túto skutočnosť potvrdil vo svojej judikatúre, v ktorej uviedol, že zavedenie premĺčacej lehoty na začatie konania o otcovstve je ospravedlniteľné snahou zaistiť právnu istotu v rodinných vzťahoch a chrániť záujmy dieťaťa (rozsudok Rasmussen proti Dánsku, rozsudok z 28. novembra 1984, sťažnosť č. 8777/79).

Základnou otázkou, ktorú riešil bolo, či vnútroštátna právna úprava zapretia otcovstva, ktorá umožňuje zosúladiť právne otcovstvo s otcovstvom biologickým prostredníctvom súdneho rozhodnutia vydaného na základe žaloby o zapretie, ktorej podanie je časovo obmedzené subjektívnou lehotou plynúcou od momentu, keď sa manžel matky dieťaťa dozvedel o jeho narodení, dostatočne zohľadňuje kolidujúce záujmy, ktoré predstavujú predovšetkým právo dieťaťa na zachovanie stability rodinných vzťahov v záujme jeho ochrany, ale i jemu opozitne stojace právo dieťaťa na poznanie svojich biologických rodičov, ako aj právo právneho otca, ktorý nie je biologickým otcom dieťaťa, príp. právo biologického otca domáhajúceho sa nadobudnutia statusu právneho otca či právo matky dieťaťa. Keďže žiadnemu z práv dotknutých napadnutými ustanoveniami nemožno priznať absolútnu povahu, stret kolidujúcich záujmov riešil Európsky súd pre ľudské práva (ďalej len ESĽP) vo svojej judikatúre v závislosti od skutkových okolností jednotlivých prípadov rôzne.

V prospech práva na ochranu stability rodinných vzťahov v záujme ochrany práv dieťaťa pred právom právneho otca na zosúladienie jeho biologického a právneho otcovstva sa ESĽP vyslovil v rozhodnutí Európskej komisie pre ľudské práva vo veci Yildirim v. Rakúsko, rozhodnutie o prijateľnosti sťažnosti č. 34308/96 z 19. októbra 1999, v ktorom však významnú úlohu pri jeho posúdení zohrala skutočnosť, že sťažovateľ s istotou vedel, alebo mal dôvody sa domnievať, že nie je biologickým otcom dieťaťa od jeho samotného narodenia, a pritom nepodnikol žiadne kroky k popretiu svojho právneho otcovstva založeného domnienkou. V súlade s touto judikatúrou ESĽP postupoval vo veci Fašang proti Slovenskej republike, rozhodnutie o prijateľnosti sťažnosti č. 54324/00 z 28. januára 2003, v ktorej konštatoval, že k porušeniu sťažovateľovho práva na prístup k súdu podľa čl. 6 dohovoru nedošlo vzhľadom na to, že sťažovateľ si bol ešte pred uplynutím zapieracej lehoty vedomý, že nie je biologickým otcom dieťaťa, avšak svoj návrh na zapretie podal až po uplynutí tejto lehoty. K obdobným záverom dospel ESĽP aj v prípade Kňákal proti Českej republike, rozhodnutie o prijateľnosti sťažnosti č. 39277/06 z 8. januára 2007.

Odlišne posúdil ESĽP stret práva právneho otca na zosúladienie právneho a biologického otcovstva s právom na zachovanie stability rodinných pomerov v záujme ochrany práv dieťaťa vo veci Kroon c/a Holandsko, rozsudok z 27. októbra 1994 (sťažnosť č. 18535/91), v ktorom uviedol, že nie je dovolené,

aby právna domnienka prevažovala nad biologickou a spoločenskou realitou bez toho, aby bol braný zreteľ na zistené skutočnosti a priania dotknutých osôb. Na tento záver EŠLP nadviazal vo veci Shofman proti Rusku, rozsudok z 24. novembra 2005 (sťažnosť č. 74826/01), v ktorom konštatoval porušenie práva sťažovateľa vyplývajúceho z čl. 8 dohovoru v dôsledku nemožnosti poprieť otcovstvo. Dotknutá právna úprava totiž takúto možnosť pripúšťala iba v lehote jedného roka od okamihu, ako sa osoba úradne zapísaná do matriky ako otec dozvedela o zapísaní narodenia dieťaťa. Uvedeným rozsudkom nebolo konštatované porušenie dohovoru v dôsledku samotnej existencie ročnej zapieracej lehoty, ale až v dôsledku jej naviazania na okamih, keď sa manžel matky dieťaťa dozvedel o zapísaní narodenia dieťaťa, a pritom nebol daný iný prostriedok, ktorým by sa právnou domnienkou určený otec domohol popretia otcovstva za situácie, keď bolo i súdom uznané, že nie je biologickým otcom.

Z uvedeného je zrejmé, že EŠLP pri aplikácii čl. 8 dohovoru posudzuje odlišne prípady vedomého založenia vzťahu otca a dieťaťa alebo nepopretia otcovstva právnym otcom v zákonom ustanovenej zapieracej lehote napriek vedomosti právneho otca, že nie je biologickým otcom dieťaťa, resp. existencie pochybností týkajúcich sa jeho otcovstva k dieťaťu, a prípady, keď právny otec svoje otcovstvo popiera po uplynutí zapieracej lehoty, počas plynutia ktorej však nemal vedomosť o tom, že nie je biologickým otcom dieťaťa. To znamená, že podstatnou, resp. relevantnou pri aplikácii uvedeného článku dohovoru je v takýchto prípadoch skutočnosť, kedy sa právny otec dozvie o nesúlade biologického a právneho otcovstva, resp. o skutočnostiach spochybňujúcich jeho otcovstvo. Až týmto momentom totiž právny otec, ktorého otcovstvo bolo založené zákonnou domnienkou otcovstva, získava možnosť vedome svojím rozhodnutím ďalej pokračovať v už založenom právnom vzťahu s dieťaťom a nieť z neho vyplývajúcu zodpovednosť za jeho výchovu a výživu (resp. zodpovednosť spojenú s jeho rodičovskými právami a povinnosťami) alebo využiť právne prostriedky na odstránenie nesúladu medzi právnym a biologickým otcovstvom. Subjektívna lehota ustanovená na podanie zapieracej žaloby v napadnutom ustanovení zákona č. 36/2005 Z. z., resp. podmienky plynutia uvedenej lehoty nezohľadňujú fakt, že manžel matky ako právny otec vo väčšine prípadov nadobudne status otcovstva a prijme zodpovednosť za plnenie rodičovských práv a povinností dobromyseľne s vedomím, že je biologickým otcom dieťaťa. Napriek všeobecnej požiadavke na spravodlivom usporiadaní vzťahov, resp. na spravodlivom vyvážení všetkých dotknutých záujmov v prípade zistenia, že nie je biologickým otcom dieťaťa až po uplynutí zapieracej lehoty, nemá možnosť sa slobodne a vedome rozhodnúť, či zotrvá v už založenom právnom vzťahu s dieťaťom, alebo sa rozhodne využiť právne prostriedky smerujúce k jeho

Právnemu otcovi po uplynutí zapieracej lehoty, ktorá začína plynúť dňom, keď sa manžel matky dozvedel o narodení dieťaťa, nie je poskytnutý žiadny účinný prostriedok nápravy na zapretie otcovstva, inak povedané, právny otec po uplynutí zapieracej lehoty nemá možnosť uplatniť svoje argumenty týkajúce sa zapretia otcovstva na súde napriek tomu, že napr. disponuje biologickým dôkazom, ktorý túto skutočnosť preukazuje. Požiadavka vytvorenia účinného prostriedku nápravy vo vnútroštátnom právnom poriadku je pritom spojená s právom každého domáhať sa ochrany svojich subjektívnych práv podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru. Ústavný súd v súhrne skonštatoval, že právnou úpravou ustanovená lehota na podanie zapieracej žaloby (zapieracia lehota) nie je v rozpore s označenými článkami dohovoru. Vymedzenie tejto lehoty a podmienok jej plynutia však musí vyváženým spôsobom rešpektovať práva všetkých v týchto právnych vzťahoch zúčastnených osôb. Zákomom č. 94/1963 Zb. ustanovená 6-mesačná zapieracia lehota poskytovala dotknutým osobám neprimerane krátky časový priestor na uplatnenie ich práv, a preto bola rešpektujúc práva priznané ústavou i dohovorom novou zákonnou úpravou - zákonom č. 36/2005 Z.z. predĺžená na 3 roky. Z hľadiska vyváženia všetkých dotknutých záujmov pri usporiadaní právnych vzťahov súvisiacich s právnym otcovstvom je potrebné zobrať do úvahy predovšetkým moment začatia plynutia zapieracej lehoty, ktorý musí zohľadňovať okamih, v ktorom sa právny otec dozvedel o skutočnostiach spochybňujúcich jeho otcovstvo. Právnou úpravou ustanovené začatie plynutia zapieracej lehoty od momentu, keď sa manžel matky dozvedel o narodení dieťaťa, totiž neprimerane oslabuje jeho záujmy.

Dovolací súd vzhľadom na uvedené, dospel k záveru, že dovolanie navrhovateľa je dôvodné. Odvolací súd zaujal nesprávny právny názor ohľadom aplikácie lehoty na zapretie otcovstva s poukazom na úpravu uvedenú v zákone č. 94/1963 Zb. a súčasne pri posudzovaní návrhu vo svetle judikatúry

Európskeho súdneho dvora pre ľudské práva, bez konkrétneho označenia jeho rozhodnutí, si osvojil záver, že po uplynutí lehoty na zapretie otcovstva začínajú záujmy dieťaťa prevažovať nad záujmami otca na popretí otcovstva. Tieto závery odvolacieho súdu však v doterajšom konaní nemajú opodstatnenie, odvolací súd si osvojil len vyjadrenie odporkyne 2/ na pojednávaní pred súdom v tomto konaní. Obsah pripojených súdnych spisov Okresného súdu Považská Bystrica (sp.zn. 11 P 144/2009, sp.zn. 3 C 42/2010, sp.zn. 11P 93/2010) v ktorých boli riešené rodinné vzťahy účastníkov, rozvod manželstva a úprava práva a povinnosti k odporcovi 1/, neobsahujú až na zmienku o dohadoch o vzťahu odporkyne 2/ pred uzavretím manželstva a následného podozrenia o otcovstve, žiadnu skutočnosť o tom, kedy sa mal relevantne navrhovateľ dozvedieť, že nie je biologickým otcom. Túto skutočnosť matka začala uvádzať až v konaní o zapretie otcovstva. Treba preto vychádzať zo skutočnosti, že k skutočnej vedomosti navrhovateľa, že nie je biologickým otcom prišlo až po obdržaní výsledkov vyšetrenia DNA. Potom však záver odvolacieho súdu, že „po uplynutí lehoty na zapretie otcovstva začínajú záujmy dieťaťa prevažovať nad záujmami otca na popretí otcovstva“ nemá žiadne opodstatnenie. Ako už bolo uvedené vyššie (a do odôvodnenia svojho rozhodnutia, i keď následne v opačnom kontexte, to uviedol i odvolací súd) podstatnou, resp. relevantnou je skutočnosť, kedy sa právny otec dozvie o nesúlade biologického a právneho otcovstva, resp. o skutočnostiach spochybňujúcich jeho otcovstvo. Až týmto momentom totiž právny otec, ktorého otcovstvo bolo založené zákonnou domnienkou otcovstva, získava možnosť vedome svojím rozhodnutím ďalej pokračovať v už založenom právnom vzťahu s dieťaťom a nieť z neho vyplývajúcu zodpovednosť za jeho výchovu a výživu (resp. zodpovednosť spojenú s jeho rodičovskými právami a povinnosťami) alebo využiť právne prostriedky na odstránenie nesúladu medzi právnym a biologickým otcovstvom, tak ako to bolo v danom prípade, keď navrhovateľ podal svoj návrh.

Dovolací súd ďalej dodáva, že nesporne je i v záujme maloletého dieťaťa, aby poznalo svojho biologického otca, keď v svojich ďalších životných situáciách, vyplývajúcich napr. zo zdravotných rizík, je takéto poznanie v mnohých prípadoch rozhodujúce.

Najvyšší súd Slovenskej republiky vzhľadom na uvedené dospel k záveru, že navrhovateľ opodstatnene namieta, že napadnutý rozsudok spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci (§ 241 ods. 2 písm. c/ O.s.p.), keď odvolací súd síce aplikoval správny právny predpis, nesprávne ho ale interpretoval a zo správnych skutkových záverov vyvodil nesprávne právne závery.

Z uvedeného dôvodu dovolací súd rozsudok odvolacieho súdu zrušil (§ 243b ods. 2 O.s.p.) a vec vrátil tomuto súdu na ďalšie konanie.

Ak dôjde k zrušeniu napadnutého rozhodnutia, súd, ktorého rozhodnutie bolo zrušené, koná ďalej o veci. Pritom je právny názor súdu, ktorý rozhodoval o dovolaní, záväzný. V novom rozhodnutí rozhodne súd znova aj o trovách pôvodného konania a dovolacieho konania (§ 243d ods. 1 O.s.p.).

Toto rozhodnutie prijal senát Najvyššieho súdu Slovenskej republiky pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.